

ΔΗΜΗΤΡΑ ΣΙΔΕΡΗ

Πέρασε ένας χρόνος από το θάνατο της αξιόλογης και σημαντικής συγγραφέως και ποιήτριας, Ελληνίδας μετανάστριας και θεματοφύλακα της ελληνικής παράδοσης στην Ολλανδία, Δήμητρας Σιδέρη.

Παρά το ότι βιβλία της έχουν εκδοθεί στην Ελλάδα εδώ και πολλά χρόνια, ελάχιστοι πήραν είδηση το περασμά της. Κι αυτό γιατί η Δήμητρα, δεν ήταν άνθρωπος των υψηλών τόνων και του στόμφου, των κυκλωμάτων και της προβολής, η Δήμητρα υπήρξε το φως που έπεσε πάνω στις αθέατες ομορφιές του Έλληνα, και η ψυχή της μέχρι το τέλος ήταν δοσμένη στον αγώνα της. Ένας αγώνας που για χρόνια υπήρξε μαζικός, για να καταλήξει στο τέλος η προσωπική υπόθεση μιας μορφής ευγενικής, αξιοθαύμαστης, και άγνωστης ωστόσο στον πνευματικό κόσμο της Ελλάδας, ποιος ξέρει γιατί.

Η Δήμητρα πέθανε γιατί δεν μπορούσε να συνεχίσει τον αγώνα της. Πέθανε γιατί δεν μπορούσε πια ν' ακουστεί το μαντολίνο της, πέθανε γιατί οι φίλοι και παλιοί συναγωνιστές αποξεχάστηκαν στις βαθιές πολυθρόνες των γραφείων τους, πέθανε γιατί ένιωθε πως η παρουσία της ενοχλούσε τις τύψεις τους, και πέθανε γιατί ένιωθε πως πια δεν μπορεί να προσφέρει σε κανέναν.

Η Ουτρέχτη της Ολλανδίας την θρήνησε με σημαίες μεσίστιες, μνημόσυνα, ανάγνωση κειμένων της και προβολή της ζωής και του σημαντικότερου έργου της. Οι Έλληνες της Ολλανδίας, αλλά και οι Τούρκοι, οι Ιρακινοί, οι Λιθουανοί, οι Πακιστανοί, οι Κούρδοι, την έκλαψαν σαν πραγματική μάνα.

Όλους τους είχε χωρέσει η καρδιά της, και ακόμα ακόμα, το σπίτι της.

Αν η Μελίνα ήταν ακόμα στη ζωή, θα είχε θρηνήσει περισσότερο από κάθε άλλον ίσως, το θάνατο της Δήμητρας. Γιατί ήταν η μόνη που θυμόταν ακόμα τι θα πει Σιδέρη, αυτή και η Δανάη Στρατηγοπούλου, που υπήρξε φίλη της μέχρι το τέλος.

Έτσι κι αλλιώς, η ίδια θεωρούσε τον εαυτό της αδελφή των ανθρώπων, ανάλωσε όλη της τη ζωή στην υπόθεση της αδελφοσύνης, ανάλωσε και τα τελευταία κύτταρα της σκέψης της. Και ήταν μια σκέψη υγιής, κόντρα στις συνθήκες της ζωής της, και κόντρα στην ασθένεια που τα τελευταία χρόνια τη βασάνιζε.

Είχα την τύχη να γνωρίσω τη Δήμητρα τα τελευταία χρόνια της ζωής της, και παρά τη διαφορά της ηλικίας μας, δεν με άφησε στιγμή να πιστέψω πως μιλώ με μια αποστασιοποιημένη από τα πράγματα υπερήλικη, με μια υπερήλικη, με μια κυρία που μας χωρίζει το χάσμα των γενεών, ή που στηριζόμενη στα χρόνια της αξιώνει τον σεβασμό, όπως κάνουν οι περισσότεροι από ένα σημείο και μετά.

Από την πρώτη στιγμή της γνωριμίας μας, με ένιωσε, έζησε και είδε, σαν αδελφή και μου εκμυστηρεύτηκε τον πόνο της.

Και ποιος ήταν ο πόνος της;

«Τα παιδιά μου κρατούν απόσταση από μένα, με έχουν βγάλει στο περιθώριο, αλλά δεν φταίνε αυτά. Εγώ φταίω και δεν έχω κανένα δικαίωμα να παραπονηθώ. Δεν τους αφιέρωσα αρκετό χρόνο, έτρεχα πάντα έξω, να φυγαδεύω πολιτικούς εξόριστους, να παραυρίσκομαι στις συγκεντρώσεις, και απεργίες πείνας, ομάδες πολιτικές απο δώ, πολιτιστικές από κει, είχα βλέψεις δημιουργήσει και την ομάδα των ελληνικών δημοτικών χορών, να βρίσκω τις στολές, να κανονίζω παραστάσεις, να παίζω και μουσική στα γηροκομεία.

Έβλεπα Ελένη τους υπερήλικες να κάθονται σε μια καρέκλα κοιτάζοντας στο πάτωμα κάτω, με τα χέρια σταυρωμένα και το βλέμμα χαμένο, και είπα στον άντρα μου το Νίκο. (Πόσα δεν έκανα με το Νίκο μου για τους πρόσφυγες. Από τότε που έφυγε πήρα κι εγώ την κάτω βόλτα. Πενήντα χρόνια σύντροφοι). Του είπα λοιπόν :

«Είναι απαράδεχτο, δεν το πιστεύω πως δεν υπάρχει ζωή μέσα σ' αυτούς τους ανθρώπους. Ας κάνουμε κάτι, ας τους ξυπνήσουμε». Αρχίσαμε λοιπόν να πηγαίνουμε δυο φορές την εβδομάδα και να τους παίζαμε μουσική, βάλς, ταγκό, παλιά και καινούργια τραγούδια. Δεν μπορείς να φανταστείς το πως άλλαξαν. Χόρευαν, γελούσαν, πήραν τ' πάνω τους διοργανώνωναν εκδρομές, σαν θεούς μας περίμεναν. Γλέντια να δεις.

Ξέρεις τι κάνω τώρα Ελένη; Στην Ολλανδία όταν γυρίσω ξέρεις που θα είμαι; Καθισμένη στην καρέκλα της τεως ψυχαγωγικής αίθουσας του γηροκομείου, απλό καθιστικό τώρα, να κοιτάζω με τα χέρια σταυρωμένα, το πάτωμα κάτω. Πάνε όλα. Κανείς δεν κάνει τίποτα πια για τα γεροντάκια κι εγώ είμαι μια απ' αυτούς.»

Ποιος ήταν ο πόνος της;

«Έσβησα το τηλέφωνο σήμερα από το βιβλιάρκι μου, του τάδε και της τάδε. Ποιος ο λόγος να έχω την ατζέντα μου γεμάτη; Αυτοί έχουν ξεχάσει και πως υπάρχω κι εγώ τους κρατούσα εκεί μέσα, ίσα για να θυμούμαι ότι τους γνώρισα.»

Ο τάδε και η τάδε, είναι ονόματα μεγάλα, με βάρος παρουσίας στα πνευματικά και πολιτικά πράγματα της χώρας μας. Ο τάδε και η τάδε, έμειναν στο σπίτι της πολλές φορές, είτε κνηγμένοι από τη Χούντα, είτε γιατί έπρεπε να τους βρει διαβατήριο για να περάσουν σε άλλη χώρα, είτε γιατί έπρεπε απλώς να ξοδέψουν κάποιες μέρες περαστικοί από κει, είτε και γιατί υπήρξαν σύντροφοι στον κοινό σκοπό που γι' αυτήν δεν τέλειωσε μετά την επταετία της Χούντας στην Ελλάδα, αλλά υφίστατο μέχρι το τέλος.

Ο κοινός σκοπός. Οι πανανθρώπινες ιδέες. Η μεγάλη αδελφοσύνη. Το μεγάλο κοινό μαράζι.

«Κι αν η μισή μου η καρδιά γιατρέ βρίσκεται εδώ πέρα, η άλλη μισή στην Κίνα βρίσκεται... και, πάντα η καρδιά μου στην Ελλάδα τουφεκίζεται».

«Έσβησαν τώρα όλα Ελένη, πάνε... Δεν υπάρχουν ιδανικά. Ώρες αναρωτιέμαι, τι κάναμε; Μια τρύπα στο νερό κάναμε. Μια τόση μεγάλη τρύπα σαν αυτή του Όζοντος που έκανε τον ήλιο να μας τσουρουφλίζει το όραμα».

Μου είπε την τελευταία φορά που ήρθε στην Ελλάδα. Ύστερα μου εξέφρασε την ανησυχία πως ίσως αυτή να είναι η τελευταία φορά που βλέπομαστε. «Μπορεί μέχρι του χρόνου και να μην είμαι σε θέση να ταξιδέψω. Γι' αυτό ας πούμε αντί εδω κοριτσάκι μου» μου είπε. Πέθανε, δυο μήνες αφότου γύρισε στην Ολλανδία, Δεκέμβρη του 2000. Θυμάμαι της τηλεφωνούσα για να της πω Καλά Χριστούγεννα, και κανείς δεν σήκωνε το τηλέφωνο.

Και γω σου λέω Δήμητρα πως έβγαλες το έργο όχι μιας, μα δέκα ζώων τα χρόνια του μισεμού σου στην Ολλανδία. Πως έγινες πρότυπο ανθρώπου για την Ελένη αυτή εδω. Ορόσημο και μέτρο για κάθε ματαιόδοξη προσδοκία, και πως χιλιάδες άνθρωποι σηκώνουν το ποτήρι στη μνήμη σου, αναγνωρίζοντας τη μεγάλη προσφορά σου στον άνθρωπο, στα ελληνικά γράμματα, και στην ελληνική παρουσία, άσχετα αν η ασθένεια δεν σ' άφησε να πεις όσα είχες ακόμα να πεις και να δώσεις. Όχι εδω εντάξει. Όχι ακόμα εδω. Ίσως και ποτέ εδω. Μα τα ξέρεις τώρα τα πράγματα πως ήταν ανέκαθεν στην Ελλάδα. Ανακαλύπτουμε τις ελπίδες όταν έχουν πεθάνει. Τους λόγους της περηφάνειας μας όταν δεν υπάρχουν. Και θυμόμαστε, τότε και μόνο που πρέπει να υπερβούμε την ασημαντοτητά μας, με μια αναφορά στα ονόματα αυτών που μας τίμησαν.

Έχω να πω τόσα για σένα. Θα μπορούσα να μιλάω μέρες και μέρες, θα μπορούσα, να μη σταματήσω μέχρι να σε «αλωφώσω»* μετά θάνατον ξανά με τους παλιούς σου

συντρόφους. Αυτούς που σε ξέχασαν, αυτούς που καμώνονται πως δεν σε ξέρουν. Αλλά δεν έχει νόημα να επικαλείται κανείς ανύπαρκτα πράγματα. Ψυχή και συνείδηση τα είχες μόνον εσύ, αξιοπρέπεια και αυτάρκεια που άφησες εδώ πάνω, στον πάγκο με τα κειμήλια και τους παλιούς θησαυρούς, που οι λίγοι μα γνώστες συλλέκτες, ξέρουν ν' αναγνωρίζουν.

Για κείνο το έργο που άφησες πίσω σου σαν άνθρωπος, δεν ξέρω πως να σ' ευχαριστήσω. Ξέρω πως υπάρχει μια πόλη στην βόρεια Ευρώπη, η Ουτρέχτη, που οι άνθρωποι στο άκουσμα της λέξης Έλληνας, χαμογελούν φιλικά, σου ανοίγουν την καρδιά και τα σπίτια τους. Κι αυτό το χρεώνω σε σένα.

Ξέρω πως οι Ολλανδοί τιμούν τους Έλληνες συγγραφείς, περισσότερο απόσο οι Έλληνες στην Ελλάδα. Κι αυτό πάλι το χρεώνω σε σένα. Πολλά έχω να σου χρεώσω, και τα ελληνικά τραγούδια που ακούγονται στις γιορτές, το ελληνικό χορευτικό συγκρότημα που είναι πια μεγάλο, και ταξιδεύει σε όλη την Ευρώπη. Τελειωμό δεν έχουν αυτά.

Μα εγώ θέλω να μιλήσω τώρα για το συγγραφικό σου έργο. Που το χαρακτηρίζει η νοσταλγία, η προσπάθεια, η διατήρηση της ανθρώπινης αξίας, το ήθος, και η αισιοδοξία που ξεπετάγεται μέσα από τη σκληρή συχνά πυκνά μοίρα των ηρώων σου. Συγχώρεσέ μου την όποια μου συναισθηματική φόρτιση, το ίδιο και συ φίλε αναγνώστη, ο λόγος της Δήμητρας Σιδέρη όμως, δεν έχει καμιά σχέση με τα λογοτεχνικά τερτίπια της δεξιοτεχνικής γραφής, είναι λόγος της καρδιάς και της μνήμης, κι έτσι νομίζω θα επιθυμούσε και η ίδια να γίνει γνωστός προς τα έξω. (συνεχίζεται)

* Ως παράγωγο του «Αλφωθήκαμε (Αδελφωθήκαμε)» που είναι ο τίτλος ενός βιβλίου της.

Από την ποιητική συλλογή της Δήμητρας Σιδέρη που εκδόθηκε από τις εκδόσεις ΔΕΛΦΙΝΙ, το 1995 υπο τον τίτλο, ΥΠΑΡΧΩ.

Λίγα λόγια για την ποίηση της Δήμητρας.

Με βρίσκει απόλυτα σύμφωνη η γνώμη του Κώστα Καραχάλιου που προλογίζει αυτή την ποιητική συλλογή της Δήμητρας Σιδέρη: «Πιστεύω πως δεν χρειάζεται πρόλογος για μια ποίηση που μιλάει ίσια στην καρδιά και τη σκέψη του αναγνώστη, που ο δημιουργός της έχει βαθιά συνειδητοποιήσει εκείνο που αισθάνεται και θέλει να πει, κι έχει την τόλμη να το πει και την τέχνη να το εκφράσει με τον δικό του, τον ολότελα προσωπικό λόγο, χωρίς περιστροφές, σκοτεινούς υπαινιγμούς και περιττούς φιλολογικούς διάκοσμους.»

Διάβασε λοιπόν φίλε αναγνώστη τις «αδρές μαρτυρίες της Δήμητρας, γεμάτες από πτυχές των τραγικών εθνικών και κοινωνικών περιπετειών του λαού μας, και των συνεπειών τους. Είναι, ξεχωριστά για κείνους που υποχρεώθηκαν να εκπατρισθούν, η πίκρα και η μοναξιά του ξενιτεμού, η νοσταλγία της πατρίδας και της νεότητας, ακομα κι όταν η θύμησή τους φέρνει πόνο. Είναι η στέρηση αγαπημένων προσώπων, η αγάπη και η τρυφερότητα για τα πιο κοντινά απ' αυτά, απλωμένη σ' όλο τον κόσμο που πάσχει, αγωνίζεται και ελπίζει. Είναι, πίσω και πάνω απ' όλα, ο ξεριζωμός και η μεταφύτευση σε ξένα χώματα, όπου οι χώροι και οι άνθρωποι, όσο κι αν θέλεις και προσπαθείς να οικειωθείς μαζί τους, όσο κι αν δείχνουν φιλόξενοι, ή και είναι πραγματικά φιλόξενοι, δεν είναι δυνατό να γίνουν τα βουνά και τ' ακρογιάλια, τα δέντρα και το φως του τόπου σου, οι βασανισμένοι μα ολοδικοί σου άνθρωποι.
Κ. Καραχάλιος»

ΣΤΟ ΝΙΚΟ

Θά' θελα να μικρύνω
να γίνω ένα τίποτα
για να μπορέσω να σε φτάσω
να φιλήσω την ψυχή σου
αγαπημένε μου.

Να σου χαρίσω όλους τους ήλιους
και νά' ρθω να καθήσω κοντά σου
στιγμές ατέλειωτες
Χωρίς να μιλάω.

Κι όταν θα κλαίω
όταν θα κλαίω
μέσα στις φούχτες σου,
να' ναι γιατί η καρδιά μου
και η ψυχή μου
κι ολόκληρη εγώ
μαζί μ' εσένα
έγιναν ένα,
και δε μπορείς

ούτε εσύ ούτε κι εγώ
να ξεχωρίσουμε
ποια είναι η δική σου ψυχή
και ποια η δική μου.

Ουτρέχτη 1970

ΣΤΟ ΓΙΑΝΝΗ ΡΙΤΣΟ

Καλώς ήρθες φίλε,
καλώς ήρθανε όλοι οι φίλοι,
όχι πως μας λείψατε ποτές,
μα πως να στο πω,
γέμισε ο ήλιος με φως
γεμίσαμε κι εμείς με φως.

Γιατί έχουμε καιρό
να δούμε τον ήλιο φίλε,
έχουμε καιρό να τον δούμε να λάμπει.

Θα λάμπει. Δεν θα λάμπει
κάποτες και για μας
χωρίς τελειωμό
ο ήλιος φίλε;
κι ανάμεσα στο φως του
δε θα φυτρώσουν γαρίφαλα;

Κάτι τρανά
κατακόκκινα γαρίφαλα
που το πικρό χαμογέλιο τους
θα λάμπει χαρούμενο
κι αυτό σαν το φως,
μιας και θα βρίσκονται
μέσα στο τόσο φως
και σε τόση ευτυχία;

Αθήνα 1952

ΥΠΑΡΧΩ

Βρέχει...βρέχει
μέρες...βδομάδες
ασταμάτητα,
έξω από το παράθυρό μου
το τοπίο ίδιο

εδώ και είκοσι χρόνια

Πράσινο γρασίδι
τα δέντρα,
τα σπίτια
με τις γαλαρίες μπαλκόνια
και τα παράθυρα
με τ' άσπρα τα κουρτινάκια
κλειστά

Κάτω
μουριές,
μαύρα, άσπρα μούρα,
κουκούλια στα τελάρα
πάνω στα μουρόφυλλα
για το μετάξι.

Φραγκόσυκα
η θειά Καλλιόπη
καθισμένη στο πεζοδρόμιο
έξω από την Άη Γιώργη
να τα καθαρίζει.

Μια χαρακιά στη μέση
μια απ' το κάτω μέρος
μια απ' το πάνω
και να, το φραγκόσυκο
γυμνό και μυρωδάτο,
και να τα
δέκα στη δεκάρα.

Εδω
Βρέχει... βρέχει ακόμα
και η θάλασσα μαύρη,
φουρτουνιασμένη
κι ο ήλιος ακριβοθώρητος.

Θυμάμαι.
Οι ροδιές δίπλα στο πηγάδι
και οι Κυδωνιές στο φράχτη
ψητό κυδώνι
κυδωνόπαστο
Κυδώνι γλυκό με μύγδαλο.
Η ελιά, η ελιά
το λιόδεντρο
μια θέση θρόνος
κι όλος ο κάμπος από κάτω
μ'ελιές και τ' αμπέλια
και η θάλασσα.

Η μαύρη ελιά
η χαρακτή
η πράσινη η τσακιστή
η θρούμπα
το μάζωμα
το τίναγμα, τα λιόπανα,
και η καρεδένια πετσέτα στο χώμα,
το βρεγμένο παξιμάδι
και το κρεμμύδι
και η φέτα το τυρί
και η ελιά, η ελιά.

Οι λεύκες, οι ψηλόλιγνες λεύκες
να ξαπλώνεις στον ίσκιο τους
και ν' ακούς το τραγούδι τους
φσσσ, φσσσ, φσσσ...
Τα φύλλα τους να χορεύουν
αγκαλιά με τον ήλιο
τ' ασήμι κι ο ήλιος
ο ήλιος και τ' ασήμι
και να κολυμπάς
να λούζεσαι μες στ' ασημόφωτο.

Η μυγδαλιά, η μουσμουλιά
οι πορτοκαλιές κι οι λεμονιές
να ζαλίζεσαι από τη μυρουδιά
των λουλουδιών τους
την Άνοιξη.

Στους μπαξέδες
το πορτοκάλι
κομμένο στα τέσσερα με τη φλούδα
για μεζέ με κόκκινο μπρούσκο κρασί
και δίπλα
η μακριά σειρά με τα κυπαρίσσια
κι απο κάτω
η θάλασσα με τ' άσπρα βότσαλα.

Εδώ οι ματανάστες
τα παιδιά
στο Ελληνικό σχολείο
«Ο ΟΔΥΣΣΕΑΣ»
Σαρακατσάνα
Θρακιώτικα, Ηπειρώτικα,
η «ΣΙΔΕΡΑΙΝΑ»
δυο γιους, δυο βλαστάρια,
κορώνες μου.

Έχω δυόσμο και μάραθο στον κήπο μου
και βασιλικό στη γλάστρα

έχω τσικουδιά και ούζο
αρνί στη σούβλα το Πάσχα
και τσουρέκια
και κόκκινα αυγα.

Το σπίτι μας
μια όαση ζεστασιάς κι αγάπης
για τους μονάρχους
τους πικραμένους αδερφούς μας
τους Έλληνες της ξενητείας.

Η Χριστίνα, η Γεωργία,
ο Δημήτρης, ο Βασίλης,
ο Κώστας, ο Μάκης
ο ΣΙΔΕΡΗΣ κι η ΣΙΔΕΡΑΙΝΑ.

Μπουζούκι, κιθάρα, ούτι, κλαρίνο,
μερικές δεκάδες τετραγωνικά μέτρα
κι όλη η Ελλάδα μέσα
κι οι χαρές κι οι καημοί και τα πάθη.

Τα χαμόμηλα κι οι παπαρούνες
ένα μεγάλο λειβάδι
κι εσύ πεσμένη ανάσκελα
με τα χέρια ανοιχτά
κι ο ήλιος από πάνω σου
ο άντρας, ο ήλιος, η ζωή, ο έρωτας.

Ο βραδινός περίπατος στην παραλία,
ωραία αγόρια, ωραία κορίτσια,
πέρα δώθε, πέρα δώθε
κλεφτές ματιές
κρυμμένες λαχτάρες
και πλατσ-πλατσ η θάλασσα
κι ο ψαράς με το πυροφάνι
και με το καμάκι για χταπόδια
κι απέναντι να λαμπυρίζουν
τα φώτα από το γριγκρί
κι ο φάρος του Τσιρίγου.

Εφτά μήνες χειμώνας
κρύο, παγωνιά, έξω και μέσα
να μη ζεσταίνεσαι με τίποτα
κρύα τα χέρια σου
κρύα κι καρδιά σου.

Το πότισμα τ' απομεσήμερο

στο μποστάνι,
μελιτζάνες, κολοκύθια, πιπεριές,
ντομάτες, μπάμιες.
Κι ανάμεσά τους ο δυόσμος
να μοσχοβολάνε όλα
και το κατάξερο χώμα
να ρουφάει το νερό και ν' ανασαίνει.

Ο γυρισμός απ' τα χωράφια
στο ηλιοκάθισμα
μπροστά τα ζα
πίσω οι άνθρωποι
ξεκοφτά στο πλάι οι ίσκιοι.

Το καταμεσήμερο του καλοκαιριού
η λυσσαλέα ώρα του μεσημεριού
ίδια σκύλα που γοργανασαίνει βαθιά,
τα φίδια να σέρνονται,
τα φιδοτόμαρα να γυαλίζουν
το ηλιόφλογο.

Και πιο ψηλά
στα χέρσα χωράφια π' ανηφορίζουνε
ασπάλαχτρα, αγκάθια,
αθάνατα με τις λόγγες τους τεντωμένες,
σπερδούκλια, τσουκνίδες,
φραγκοσυκιές, αρκουδόβαρα
όλα έτοιμα ν' αντισταθούνε
με την έχθρα τους
στο άγγιγμα του ανθρώπου.

Το εκκλησάκι ψηλά
στην κορφή των γρανιτένιων βράχων
με τις φωλιές των γλάρων
και τα αυγά από τα πετροπούλια.

Ένας άσπρος σταυρός
με φόντο τη θάλασσα, την απέραντη,
και το χαρουπόδεντρο στην άκρη
τίποτ' άλλο...
κι εσύ μόνη
με το θεό να σε κρατάει απ' το χέρι
και να σου λέει σιγανά
«μη μιλάς, κοίτα, κοίτα
σ' αγαπώ».

Οι μανιάτισσες
οι στιγνές, οι λιανές
οι «ξερές φραγκοσυκιές»,
η Λιού, η Πετρού, η Δημητρού,

η Κυριάκαινα, Η Κυριακούλαινα,
η Καπετανόνυμφη, η Κακοσόνυφη,
με τους πόνους τους
και τα μοιρολόγια τους.

Πέθανα στις 23 Αυγούστου του 1955 στην Ελλάδα.
Γεννήθηκα, τρεις μέρες αργότερα, στις 26 Αυγούστου
του 1955 στην Ολλανδία,
σε ηλικία 32 χρόνων.

Ουτρέχτη 1975

Η μέρα, η νύχτα
η νύχτα, η μέρα
η μια πίσω απ' την άλλη,
τρέχουνε ασταμάτητα

Δεν σ' αφήνουνε να ησυχάσεις,
ακολουθείς κι εσύ
κι όταν σταματήσεις
έχασες το δρόμο.

Ως εκεί ήτανε

μη ρωτάς το γιατί
εκεί θα μείνεις
και θα εξαφανιστείς,
εκεί στην άκρη
του δρόμου του μεγάλου,

του δρόμου
Που δεν τελειώνει ποτέ.

Δυο λουλούδια,
τα πουλάκια,
έχω πιάσει σχέση
μ' ένα περιστέρι,
έρχεται και τρώει τα ψίχουλα
μέσα απ' την παλάμη μου
το χαϊδεύω και δε φεύγει.

Που και που
περνάει κάποιος,

περνάει κάθε μέρα
έξω απ' το παράθυρό μου

Κουνάω το χέρι μου

κι αυτός μ' αντιχαιρετάει,
όμως δεν τον γνωρίζω,
δεν ξέρω τι χρώμα
έχουν τα μάτια του
Ολλανδός είναι η ξένος;

Κάθε μέρα είμαι μόνη.

Στα εβδομήντα μου χρόνια
είμαι ολομόναχη.

Κάθε μέρα σκέφτουμε
το μεγάλο δρόμο
τον ατέλειωτο δρόμο.

Δεν υπάρχει έλεος.

Ουτρέχτη 18.12.1992

Δώσ' μου το χέρι σου
Φίλη μου,
Φίλε,
Στην καρδιά μου απάνω
Ν' ακουμπήσεις,
Στην παιδική
Γερασμένη καρδιά μου,
Να την ακούσεις να χτυπάει...

Αύριο, μεθαυριο,
Κάποτε, θα σταματήσει,
Όσο γίνεται,
Όσο πάει,
βοήθησέ με
να μπορώ
να σου μιλάω,
να σου γράφω
και να σου εύχομαι κάθε χρόνο...
ΚΑΛΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ
ΚΙ ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟΣ
Ο ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΣ ΧΡΟΝΟΣ.

Με χέρι σταθερό,
με το μυαλό ξεκάθαρο,

όσο μπορώ,
όσο πάει...

Βοήθησέ με,
για να σε βοηθήσω
με την αγάπη μου
και την έννοια μου
για σένα,
και τον άλλον,
για όλο τον κόσμο...

Όσο μπορώ...